

Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande

Datum 2024-06-04
Klassificering 1.5.2
Dnr RAÄ-2024-1046

Ert 2024-03-07
Er LI2023/03629

Avdelning Kulturmiljöavdelningen
Enhet Enheten för
landskapsutveckling

En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande (SOU 2023:72)

Synpunkter

Utredningen föreslår många justeringar i flera lagar och förordningar som syftar till att förenkla och förtydliga på vilket sätt miljö kvalitetsnormer för vatten ska få genomslag vid planläggning och prövning. Riksantikvarieämbetet har inga synpunkter på dessa förutom vissa innehållsmässiga och språkliga som redogörs för nedan.

Förslaget att ge kommuner eller regioner möjlighet att upprätta åtgärdsprogram med stöd av vattenförvaltningsförordningen tillstyrks.

I övrigt har Riksantikvarieämbetet inga synpunkter på förslaget om blandningszoner och förslagen som gäller dagvatten och dricksvattenförsörjning.

Ändringar i vattenförvaltningsförordningen

Vattenförekomster med värdefulla kulturmiljöer som riskerar att allvarligt skadas, kan förklaras som kraftigt modifierade vatten med avseende på kulturmiljön under rekvisitet *miljön i stort*.¹

I 4 kap. 3 § förslag till förordning om ändring i vattenförvaltningsförordningen (2004:660) föreslår utredningen följande ändring:

1. de hydromorfologiska förändringar som behövs för att vattenförekomsten ska uppnå god ekologisk status kan antas på ett betydande sätt negativt påverka a) *urban markanvändning eller miljön i stort*,

Föreslagen ändring riskerar att missförstås på så sätt att urban markanvändning kan uppfattas som något som kan vara skilt från *miljön i stort*. Urban markanvändning ryms inom rekvisitet *miljön i stort*. Riksantikvarieämbetet anser därför att formuleringen inte borde ändras eller utvecklas i författningskommentar.

Riksantikvarieämbetet
Box 1114
621 22 Visby
Tel 08-5191 8000
E-post registrator@raa.se
www.raa.se
Org.nr 202100-1090
Bankgiro 5052-3620

¹ <https://www.havochvatten.se/download/18.1b8edf6f18d1dc8b92a67a93/1706178126969/rapport-2024-3-vaqledning-for-bedomning-av-kulturmiljo-vid-kraftigt-modifierat-vatten.pdf>

Även utredningens resonemang talar för att urban markanvändning ingår i miljön i stort.

Riksantikvarieämbetet konstaterar att de tre nedan citerade föreslagna ändringarna i förordningen är svårtolkade och det är osäkert om de också avser ändring i sak. Ändringarna kan leda till nya tolkningar av bedömningsgrunderna samt att rättsliga bedömningar riskerar att bli matematiska bedömningar. Det kan till exempel innebära en tolkning att en obetydlig kostnadsövertikt kan få genomslag i normsättningen, vilket kan skilja från det nu gällande kriteriet *orimliga kostnader*.

Sidan 100

2. det av tekniska skäl eller på grund av kostnader *som är högre än värdet av nyttan* inte är rimligt att på något annat sätt som är ett väsentligt bättre alternativ för miljön åstadkomma den nytta som följer av att vattenförekomsten är konstgjord eller kraftigt modifierad.

Sidan 106

1. det på grund av sådan mänsklig verksamhets påverkan som avses i 3 kap. 1 § första stycket 2 eller på grund av vattenförekomstens naturliga tillstånd är omöjligt eller skulle medföra kostnader *som är högre än värdet av målet* att uppnå de strängare kraven,

Sidan 106

2. de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller inte kan tillgodoses på ett annat sätt som är väsentligt bättre för miljön *utan att medföra kostnader som är högre än värdet av nyttan*,

Skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder

Riksantikvarieämbetet konstaterar att utredningen i sin analys av krav på kompensationsåtgärder i avsnittet 7.2.11 *Skyddsåtgärder och kompensationsåtgärder* inte verkar ha beaktat att kompensationsfrågan vad gäller miljöprövningar och prövningar av planer och program bör tolkas i ljuset av EU-rättens krav om vad som ska finnas som underlag vid sådana prövningar, dvs. MKB-direktivet. Detta ställer krav på att underlagen om skador och avhjälpande av skador även omfattar kompensationsfrågor. En MKB ska enligt 6 kap. 35 § 5 miljöbalken innehålla bland annat "uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa de negativa miljöeffekterna". Med

"negativa miljöeffekterna" avses även negativa effekter på kulturmiljön. Detta följer av 1 kap. 1 § miljöbalken och 6 kap. 2 § 3 miljöbalken (jfr artikel 4.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt [MKB-direktivet] och dess bilaga III punkten 2 del viii), där "historiskt, kulturellt eller arkeologiskt betydelsefulla markområden" räknas upp.

Kompensation kan vara aktuellt för åtgärder som bedömts som tillåtliga men som ändå inverkar negativt på miljöns värden. Enligt Naturvårdsverkets vägledning till 6 kap. miljöbalken ska formuleringen "avhjälpa de negativa miljöeffekterna" tolkas i enlighet med MKB-direktivet. Att redovisa avhjälpande åtgärder innefattar, enligt Naturvårdsverket, att "...beskriva planerade kompensationsåtgärder i de fall sådana är möjliga att vidta." Det är sålunda inte bara regelverken om Natura 2000 m.m. som detta omfattar utan alla projekt som kan omfattas av MKB-kraven.

Riksantikvarieämbetet delar därför inte Boverkets tolkning att plan- och bygglagen inte kan omfatta kompensationskrav vid fastställande av detaljplaner. Inte heller delar Riksantikvarieämbetet Boverkets bedömning att väglagens hänvisning till miljöbalken inte omfattar 16 kap. 9 § miljöbalken (dvs. att tillstånd ska få innehålla villkor om kompensation). Båda dessa tolkningar är sådana motsatsvisa tolkningar som inte bör anses förenliga med EU-rättens företräde. EU-rätten kräver ett effektivt genomförande dvs. kraven på underlag om kompensation måste kunna få genomslag, dvs. det måste finnas bestämmelser om villkor om kompensation. Föreslagna ändringar i plan- och bygglagen bör således kompletteras med att hänvisning införs till 16 kap. 9 § miljöbalken.

För att undvika ovan nämnda motsatsvisa tolkningar bör utredningens förslag om ändringar i 3 a § väglagen kompletteras med att hänvisning införs till 16 kap. 9 § miljöbalken att kompensationsåtgärder prövas i vägplanen. Av samma skäl bör förslag till lag om byggande av järnväg kompletteras på motsvarande sätt.

Detta beslut har fattats av vikarierande riksantikvarien Susanne Thedéen efter föredragning av utredaren Håkan Slotte. Även vikarierande överantikvarien Eric Fugeläng, avdelningschefen Marja-Leena Pilvesmaa, chefsjuristen Maria Westergren och t.f. enhetschefen Mattias Schönbeck har varit med om den slutliga handläggningen. Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrift.

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

Kopia till:

li.spn@regeringskansliet.se